

Tööturu ja õppe tihedama seostamise programmi 2020–2023 seletuskiri

Sisukord

1.	Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus.....	1
2.	Programmi eesmärk ja mõõdikud	3
3.	Programmi meede ja tegevused.....	3
3.1.	Meede 1: Õppe seostamine tööturu vajadustega.....	3
4.	Programmi elluviimist toetavad ja võimaldavad poliitikainstrumentid.....	13
5.	Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele.....	13
6.	Programmi juhtimiskorraldus.....	14

1. Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus

Eesti elukestva õppe strateegias 2020 on toodud loetelu Eesti hariduse tänase olukorra kitsaskohtadest (*Eesti elukestva õppe strateegia 2020, lk 5-6*), sealhulgas on viidatud järgmistele probleemidele:

- väljalangevus (eriti meeste hulgas) on kõikidel haridustasemetel ja –liikides kõrge;
- ligi kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast on erialase ettevalmistuseta;
- madala kvalifikatsiooniga inimeste osalus elukestvas õppes on väike;
- erinevused elukestva õppe raames pakutava ja tööturul vajaliku vahel on liiga suured;
- õppeasutused ja töömaailm ei tee elukestva õppe süsteemi arendamiseks aktiivset koostööd;
- info tööturu ja majanduse arengute kohta pole süstemaatiline;
- kutseharidus pole kujunenud kvaliteetseks edasiõppimisvõimaluseks, tööturu jaoks ei valmistata ette piisaval arvul sobiliku kvalifikatsiooniga oskustöötajaid;
- vene õppekeelega põhikoolid ei kindlusta kõigile head eesti keele oskust ning õppijate baasoskused on põhikooli lõpuks nõrgemad kui eesti õppekeelega koolides.

Tööturu ja õppe tihedama seostamise programm aitab kaasa nende kitsaskohtade ületamisele, samuti Eesti elukestva õppe strateegia 2020 (edaspidi EÕS) 3. eesmärgi - *elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus* - saavutamisele.

Programmi raames on kavandatud järgmised tegevused:

- tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine ja rakendamine;
- ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süstemaatiline arendamine kõigil haridustasemetel;
- kutsehariduse kvaliteedi hindamine;
- kutsehariduse maine tõstmine;
- praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolipraktika;
- töökohapõhise õppe laiendamine;
- keeleõpe edukamaks toimetulekuks tööturul;

- uuringud hariduse ja tööturu seostest.

Programmi rakendamiseks kehtestatakse toetuse andmise tingimused. Programmis endas on toodud seosed EÕS-iga ning sätestatud programmi üldine eesmärk, samuti on kirjeldatud selle raames elluviidavaid tegevusi üldisemas plaanis, tuues välja peamised eesmärgid, alamtegevused ning mõõdikud. Toetuse andmise tingimustes avatakse tegevused üksikasjalikumalt, määratletakse tegevuste elluviijad ja partnerid ning sätestatakse täiendavad tulemusindikaatorid.

Programmi tegevused on otseselt suunatud Eesti elukestva õppe strateegia 2020 strateegiliste meetmete 3.1. – *regulaarse ja süsteemse tööjõuvajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidestamise süsteem* - ja 3.3. – *praktikakorralduse tõhustamine* – elluviimisele. Programmi tegevused avaldavad mõju ka teiste EÕS-i strateegiliste eesmärkide täitmisele. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel avaldab mõju 1. eesmärgile – *muutunud õpikäsitlus* ning töökohapõhise õppe laiendamine on suunatud strateegilise eesmärgi 5 – *võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv* – meetme 5.5. – *nõrgema konkurentsivõimega inimestele õppes osalemiseks tingimuste loomine* – elluviimisele.

EÕS-i strateegiline meede 3.2. – *põhi- ja keskhariduse järgse õppe korraldamine lähtuvalt töömaailma vajadustest* – on kaetud eeskätt kutse- ja kõrg- ning täiskasvanuhariduse programmidega. Meetme 3.4. – *teadlike valikute kujundamiseks info- ja nõustamisteenuste pakkumine* – elluviimist toetab õppe- ja karjäärinõustamise programm ning meetme 3.5. – *töötajate ettevalmistamine majanduse kasvuvaldkondades* – elluviimisele on suunatud eeskätt üld-, kutse- ja kõrghariduse programmid.

Programmil on mitmeid seoseid teiste arengukavade ja strateegiatega. Tegevus *Kutsehariduse kvaliteedi hindamine* toetab „Konkurentsivõime kava Eesti 2020“ hariduse ja tööturu vastavuse eesmärgi täitmist. Haridussüsteemi, sh kutseõppe kvaliteedi parandamine on valitsuse poliitika üks põhisuundi, kutseharidus on üheks riigi majanduse arendamise vahendiks ning peab panustama ühiskonna ja majanduse innovatsiooni ja teadmistepõhisesse arendamisse. Kutseõppe lõpetanud kaasaegsete oskuste ja teadmistega inimesed toetavad „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020“ elluviimist.

Tegevus *Töökohapõhise õppe laiendamine* on seotud „Konkurentsivõime kava Eesti 2020“ eesmärkide täitmisega: vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu ning eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu. Nii tegevus *Töökohapõhise õppe laiendamine* kui ka tegevus *Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses, sh õpetajakoolituse koolipraktika* panustavad „Eesti regionaalarengu strateegia 2020“ eesmärgi *Toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond* täitmisesse. Lisaks aitab tegevus *Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolipraktika* kaasa „Lõimuv Eesti 2020“ alameesmärgi 4 *Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks* täitmisele.

2. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Programmi eesmärk on viia õppimisvõimalused suuremasse vastavusse tööturu arenguvajadustega

(EÕS-is sätestatud vastav alaeesmärk: elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus (EÕS-i strateegiline eesmärk nr 3)).

Programm aitab kaasa järgmiste EÕS-i mõõdikute täitmisele:

Mõõdik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
				sihttase				
Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25–64) osakaal (%)	28,5	28,6	27	25,5	25	25	25	25
1–3 aastat tagasi õpingud lõpetanud 20–34-aastaste tööhõive määr	77,1	81,5	81,7	81	82	82	82	82

Programmi mõõdikud:

Mõõdik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
				sihttase				
Tööandjate rahulolu elukestva õppe toimimisega	metoodika väljatöötamisel, sihttasemed määratakse 1. mõõtmisel			rahulolu on kasvanud				

3. Programmi meede ja tegevused

3.1. Meede 1: Õppe seostamine tööturu vajadustega

3.1.1. Meetme eesmärk ja mõõdikud

Meetme eesmärk: õpe kutse- ja kõrghariduses vastab suuremal määral tööturu arenguvajadustele.

Kuna programm sisaldab ühte meetet, siis on meetme indikaatoriteks punktis 2 toodud EÕSi eesmärkide saavutamist mõõtvad näitajad, mille täitmisele meede kaasa aitab.

Mõõdik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
				sihttase				
Meede 1. Õppe seostamine tööturu vajadustega								
Eesmärk: õpe kutse- ja kõrghariduses vastab suuremal määral tööturu arenguvajadustele.								
Tegutsevad valdkondlikud ekspertkogud ja koordineerimisnõukogu (OSKA)	8+1	14+1	19+1	22+1	24+1	24+1	24+1	
Koordineerimisnõukogu poolt Vabariigi Valitsusele esitatav tööturu oskuste analüüsi ülevaade*	1	1	2	3	4	4	4	
Õppeasutuste arv, kes osalevad ettevõtlusprogrammis, et võtta kasutusele ettevõtlusmoodul*	174	295	360	365	370	370	370	370
Osalenud õppeasutuste osakaal (%), kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud	-	58	58		75	-		90
Ettevõtlusõppe täiendusõppes osalenud õppetööd läbiviivate spetsialistide arv*	641	1456	2225	2450	2900	-	-	
Kutseõppeasutuste ja kutseõpet andvate rakenduskõrgkoolide õppekavarühmade hindamiskordade (hindamisühikute) arv*	71	85	92	190	270	270	270	
Kutsemeistrivõistluste erialade arv**	32	33	34	30	30	30	30	

Praktikajuhendamise koolitustel osalenud juhendajate arv*	185	1533	2028	5100	5350	5350	5350	5350
Programmis osalevate õppeasutuste osakaal kõigist vastavatest õppeasutustest (%)	84(Ku) / 79(Kõ)	79 (87/62)	79/60	90	90	-	-	
1 a tagasi Eestis kõrghariduse omandanud välismaalaste tööhõive määr Eesti tööjõuturul (%)	21***	-		25	27	-	-	
Töökohapõhises õppes osalenute arv (PRÕM)*	1356	2631	4734	6200	7200	7200	7200	7200
Töökohapõhises õppes osalenutest edukalt lõpetanute määr (%)****	11/ 78,6	34/ 84,5	43,2/ 7 8,3	-	75	75	75	75
Töökohapõhises õppes osalevate ettevõtete arv (ettevõtted, kes on programmi kestel õpiiposiõpet pakkunud)*	352	377	407	300	330	330	330	350
Täiendavas keeleõppes osalenute arv* (PRÕM)	535	1199	1644	-	2500	2500	2500	2500
Tegevustes osalenute arv* (keeleõppe avatud voo ruumi tegevus)	0	261		-	500	500	500	
Läbi viidud uuringuid-analüüse*	3	4		7	8	9	9	
Oskuste, hariduse ja tööturu seoseid kaardistavate aruannete arv*	8	8		10	10	10	10	

Indikaator „Eesti keeles toimuva õppe osakaal (%) kutsekeskhariduse õppekavadel (vastaval õppeaastal sisseastujatele)“ on alates 2020. a programmist eemaldatud, kuna riiklikul tasemel puudub hetkel vastav metoodika indikaatori mõõtmiseks. Küll aga jätkatakse indikaatori seiramist koolide tasemel tulemusaruandluse raames.

3.1.2. Meetme vastutaja

Meetme vastutaja on Haridus- ja Teadusministeerium. Toetuse andmise tingimustes määratakse konkreetsete tegevuste elluviimise eest vastutavad organisatsioonid.

3.1.3. Meetme sihtrühm

- üldhariduskoolide, kutseõppeasutuste ja kõrgkoolide õpilased ning üliõpilased;
- madala haridustasemega mitteõppivad noored ja täiskasvanud;
- õpetajad, õppejõud ja praktikajuhendajad;
- teised õppetöö ja praktika läbiviimisega seotud spetsialistid, sh kvaliteedijuhid;
- üld-, kutse- ja kõrgharidust pakkuvad õppeasutused;
- tööturu osapooled (tööandjate ja töötajate esindajad).

3.1.4. Meetme tegevused¹

Tegevus	Indikaator	Algtase				Tulemus või väljund, siht			
		2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.1. Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine ja rakendamine (väljundmõddik: (EÕS strateegilise meetme tegevus 3.1.1.; 3.1.2.))	Tegutsevad valdkondlikud ekspertkogud ja koordinatsioonikogu	0	8+1	14+1	19+1	22+1	24+1	24+1	24+1
	Koordinatsioonikogu poolt Vabariigi Valitsusele esitatav tööturu oskuste analüüsi ülevaade*	0	1	1	2	3	4	4	4
1.2. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel (EÕS strateegilise meetme tegevus 3.2.1.; 3.2.2.; 3.2.3.)	Õppeasutuste arv, kes osalevad ettevõtlusprogrammis, et võtta kasutusele ettevõtlusmoodul*	0	174	295	360		370	370	370
	Osalenud õppeasutuste osakaal (%), kes on ettevõtlusmooduli kasutusele võtnud	0	48	58	58		90 (2023)	90 (2023)	90 (2023)
	Ettevõtlusõppe täiendusõppes osalenud õppetööd läbiviivate spetsialistide arv*	0	641	1456	2225	2450	2900	-	-
1.3 Kutsehariduse kvaliteedi hindamine (EÕS strateegilise meetme tegevus 3.2.1.)	Kutseõppeasutuste ja kutseõpet andvate rakenduskõrgkoolide õppekavariühmade hindamiskordade (hindamisühikute) arv*	0	71	85	92	190	270	270	270
1.4 Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine ² :									
- Kutsehariduse maine tõstmine (EÕS strateegilise meetme tegevus 3.4.1.)	Kutsemeistrivõistluste erialade arv	31	32	33	34	30	30	30****	30****
- Praktikasisüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses, sh õpetajakoolituse koolipraktika (EÕS strateegilise meetme tegevus 3.3.1.; 3.3.2.)	Praktikajuhendamise koolitustel osalenud juhendajate arv*	0	185	1533	2028	5100	5350	5350	5350
	Programmis osalevate õppeasutuste osakaal kõigist vastavatest õppeasutustest (%)	0	84(KuH) / 79(KõH)	79 (87/62)	79/60	90	90	-	-
	1 a tagasi Eestis kõrghariduse omandanud välismaalaste tööhõive määr Eesti töajõuturul (%)	13	21** (2015)	-		25	27	-	-

¹ Programmist on eemaldatud tegevus 1.5 uuringud hariduse ja tööturu seostest

² Tegevuse alla on koondatud programmi 2019-2022 tegevused 1.4, 1.5, 1.6, 1.7

- Töökohapõhise õppe laiendamine (EÕS strateegilise meetme tegevus 5.5.3.)	Töökohapõhises õppes osalenute arv*	0	1356	2631	4734	6200	7200	7200	7200
	Töökohapõhises õppes osalenutest edukalt lõpetanute määr (%)	50 (2013)	11/ 78,6***	34/ 84,5	43,2/ 78,3	-	75	75	75
	Töökohapõhises õppes osalevate ettevõtete arv (ettevõtted, kes on programmi kestel õpipoisiõpet pakkunud)*	-	352	377	407	300	330	330	330
- Keeleõppe tegevused edukamaks toimetulekuks tööturul (EÕS strateegilise meetme tegevus 5.5.6.; 5.7.1.)	Täiendavas keeleõppes osalenute arv* (PRÕM)	0	535	1199	1644	-	2500	2500	2500
	Tegevustes osalenute arv* (keeleõppe avatud vooru tegevus)	0	0	261		-	500	500	500
	Oskuste, hariduse ja tööturu seoseid kaardistavate aruannete arv*	8	8	8		10	10	10	10

* sihttasemete arvestus on kumulatiivne.

** arvestatud 2014. a lõpetanute hõivet 2015. a kohta „Edukus tööturul“ vaatluse andmetel.

*** Kaks meetodikat. Esimene number näitab kumulatiivset lõpetamist kõikidest alustanutest (ÜKP rakenduskava näitaja meetodika). Teine number näitab jooksvat õpingute lõpetamise määra EHISe andmete põhjal.

**** Kutsemeistrivõistlustega kavatakse jätkata, kuid hetkel puudub rahaline kate aastateks 2021 ja 2022.

Tegevuste kirjeldus³

1) Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine ja rakendamine

Kuni aastani 2014 prognoositi tööjõuvajadust kvantitatiivselt ametirühmade ja majandusvaldkondade lõikes, mis oli hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks liiga üldine. Info tööturu ja majanduse arengute kohta oli killustunud, mistõttu oli raskendatud ajakohaste muudatuste jõudmine õppe ja koolituse pakkumisse, õppekavade arendamisse, karjäärisüsteemi ning õppida soovijatel oli keeruline teha teadlikke valikuid.

Seetõttu käivitati käesoleva programmi raames 2015. a regulaarne tööjõuvajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidestamise süsteem (edaspidi: *OSKA*), mille eesmärk on sidustada tööturu osapoolte ekspertteadmine haridus- ja koolitusteenuste struktuuri, mahu ja sisu planeerimist toetavaks süsteemiks, toetada tööandjate, erialaliitude, õppeasutuste ja valitsusasutuste koostööd ning kindlustada ajakohase tööturu info jõudmine vajalike osapoolteni.

OSKA väljundina koostatakse viie aastase perioodi jooksul ühtse metoodikaga kogu riigi majandustegevuse ulatuses (24 tegevusvaldkonnas) Eesti tööjõu- ja oskuste vajaduse prognoosiraportid. Tööjõu ja oskuste vajaduse analüüsimiseks kombineeritakse kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid, kasutades erinevaid statistilisi andmeid, kutsestandardite kompetentsikirjeldusi, lisaks sektori ekspertidelt intervjuudes ning grupiaruteludena kogutud infot. Raportid sisaldavad nii tegevusvaldkonna tööjõu ja oskuste ülevaadet kui ka soovitusi erinevate poliitikate ja hariduspakkumise kujundamiseks.

OSKA tulemused on sisendiks kvalifikatsiooni- ja karjäärinõustamise süsteemile, õppekavaarendusele, taseme ja täienduskoolituse pakkumisele ning õppe rahastamisele.

Lisaks valdkondlikele raportitele koostatakse alates 2016. aastast OSKA abil ka iga-aastaselt tööjõu ja oskuste vajaduse terviklik valdkondade ülene tööjõu ja oskuste ülevaade.

Tegevuste elluviimisele on kaasatud järgmised partnerid: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Eesti Töötukassa, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, Eesti Ametiühingute Keskliit, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon, õppeasutused, kutse- ja erialaliidud ning ettevõtjad.

Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi arendamise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium. 2021. aastal rahastatakse süsteemi Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Sotsiaalministeeriumi eelarvest võrdsetel alustel ministeeriumitele eraldatud vahenditest ning edasine rahastus planeeritakse EL struktuurivahendite perioodi 2021-2027 vahenditest.

2) Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel

Tegevuse peamine eesmärk on aidata kaasa sellele, et haridussüsteem toetaks loovate ja ettevõtlike inimeste kujunemist. Pajudel neist võiks olla soov saada ettevõtjaks. Ettevõtlikkus ja ettevõtlusõpe peab muutuma haridussüsteemi loomulikuks osaks.

Tulemused:

- ettevõtlikkust arendav õpikäsitus on rakendatud kõigil haridustasemetel ja –liikides;

³ Programmist on eemaldatud tegevus 1.5 uuringud hariduse ja tööturu seostest

- programmi tegevustes osalevatel põhikoolide, gümnaasiumide, kutsekoolide ja kõrgkoolide õppuritel on võimalused praktilises ettevõtlusõppes osalemiseks, kus ettevõtjad on innustajad ja toetajad;
- koolide lõpetajad on ettevõtliku hoiakuga, rakendavad oma oskusi mitmesugustes eluvaldkondades, neil on valmisolek ettevõtlusega alustamiseks;
- õpetajad ja õppejõud on ettevõtliku hoiaku toetajad ja kujundajad koolis. Õpetajakoolitus ja õpetajate täiendusõpe tagavad ettevõtlikkus- ja ettevõtluspädevuste omandamise;
- kaasaegne õppevara, moodulid ning tugisüsteem toetavad muutunud õpikäsituse rakendamist.

Tegevuse elluviija on Haridus- ja Teadusministeerium, kes vastutab tingimuste loomise eest ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe arendamiseks. Põhivastutus õppurite ettevõtlikkuse kujundamisel ja toetamisel jääb tegevuse lõppedes igale koolile. Koolivälised partnerid toetavad koole ettevõtlikust arendava õpikäsituse rakendamisel ja praktilise ettevõtlusõppe läbiviimisel.

Tegevuse raames viiakse läbi vajalikud analüüsid ja uuringud ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemseks arendamiseks. Pööratakse tähelepanu karjääriõppe, juhtimise ja meeskonnatöö oskuste, finantskirjaoskuse jt ettevõtluses vajalike pädevuste arendamisele, lähtudes ettevõtlusmoodulite ülesehituse metoodikast ning arvestades seotud teemade lõimimisega teistesse õppekavadesse.

Ettevõtlus- ja karjääriõpet läbiviivate spetsialistide täienduskoolituses lähtutakse muutunud õpikäsitusest. Arendatakse uudseid metoodikaid ja ettevõtlusõppe valikaine mooduleid. Toetatakse koolitajate, sh ettevõtjate professionaalset arengut ja innovaatilist hoiakut.

Korraldatakse ettevõtlikkust ja ettevõtlusõpet propageerivaid üritusi. Nendesse kaasatakse koolide juhtkonnad, tööturu osapooled, kohalikud omavalitsused jt organisatsioonid. Tunnustatakse valdkonna parimaid, sh ettevõtlikke koole, õpetajaid jt. See tugevdab koolide, kohalike kogukondade ja ettevõtlusorganisatsioonide koostööd piirkonna ettevõtluse ja tööhõive arendamisel.

3) Kutsehariduse kvaliteedi hindamine

Kutsehariduse üks peamisi väljakutseid on pakkuda kvaliteetset õpet kõige erinevamatele sihtrühmadele. Asjakohane õpe aitab inimestel paremini kohaneda muutuvate oludega tööturul ja muudatustele paindlikult reageerida.

Kutseharidussüsteemi arengu edasiseks kavandamiseks on tarvis saada tööandjalt tagasisidet selle kohta, kas senised jõupingutused on toonud kaasa loodetud tulemused⁴. Kutsehariduse erinevatel huvipooltel- koolidel, koolipidajatel, tööandjatel, õpilastel jt, on vaja saada informatsiooni õppe kvaliteedi kohta. Õppe kvaliteeti koolides ja koolide võimet õpet pakkuda tuleb usaldusväärset hinnata.

Tulemused:

- Tööturu ja kutseõppe sidusus on suurenenud, kvaliteedi hindamise protsessi usaldusväärsus võimaldab õppekavarühmades, milles koolil on 2019. aasta 31. augustiks akrediteering kuueks aastaks saada tähtjatu õppe läbiviimise õigus.
- Kutsehariduse osapooled, sh koolid on saanud tagasisidet oma õppekasvatustöö kvaliteedi, tugevuste ja parendusvaldkondade kohta. Koolide hindamisaruanded on avalikud ning on aluseks analüüsile, edasistele juhtimisotsustele ja arendustele

⁴ Nestor, M., Nurmela, K. Kutseharidus ja muutuv tööturg. Praxis, 2013

lähtuvalt EÕS eesmärkidest, riiklikest regulatsioonidest ning õppeasutuste arenguvajadustest.

Tegevuse raames viiakse läbi kõigi koolide õppekavarühmade kvaliteedi hindamine. Hindamise tagasiside tehakse osapooltele avalikult kättesaadavaks ning selle analüüsi kasutatakse parenduste elluviimiseks ning otsustuste tegemisel.

Kooli töötajatele, hindamiskomisjonide liikmetele ja hindamise korraldajatele pakutakse koolitust ja nõustamist, et toetada nende hindamispädevuse arengut. Täiendatakse hindamisnõudeid, -kriteeriume ja -protsessi ning viiakse läbi tulemuste esmane analüüs. Toetatakse siseriiklikku ja rahvusvahelist koostööd ning võrgustikes osalemist parimate praktikatega tutvumiseks ja nende kasutamiseks.

2019. a 1. jaanuarist jõustus kutseõppeasutuse seaduse muudatus, millega muudeti kutseõppe kvaliteedi tagamise protsessi ning õppe läbiviimise õiguse pikendamist ja akrediteerimist senisel viisil ei tehta ning nähakse ette õppekavarühmade kvaliteedi hindamine üks kord kuue aasta jooksul. Selliselt hinnatakse eelnõu järgi õppekavarühmi, mille kohta seni on antud õppe läbiviimise õigus kuueks aastaks ja neile loetakse õppe läbiviimise õigus antuks tähtajatult. Seni kolmeks aastaks antud õppe läbiviimise õiguse korral tuleb teha õppekavarühmas korduv ekspertiis ja selle tulemusena antakse koolile õppe läbiviimise õigus tähtajatult või lõpeb õppe läbiviimise õigus juhul, kui kolmanda ekspertiisi tulemusena ei saa kool tähtajatut õppe läbiviimise õigust. HTMis on menetluses ministri määrus "Kutseõppe kvaliteedi hindamise tingimused ja kord", selle jõustumise järel muudetakse vastavalt ka toetuse andmise tingimusi.

4) Kutsehariduse maine tõstmine

Eesmärk on suurendada põhikoolide ja gümnaasiumide lõpetajate ning täiskasvanute (sh lapsevanemate) teadlikkust kutseõppe võimalustest, erialavalikutest ning kujundada Eesti elanikkonnas ja eriti üldhariduskoolide õpilaste ja õpetajate seas positiivne hoiak kutsehariduse suhtes.

Tegevuse tulemused:

- Kutsehariduse maine on paranenud;
- Üldhariduskoolide õpilaste teadlikkus kutseõppe võimalustest on kasvanud ning põhikooli lõpetanute hulgas on tõusnud kutseõppeasutusse astujate osakaal;
- Kutseõppe võimalusi (sh töökohapõhist õpet) puudutav info on ajakohane ja kättesaadav;
- Kutseõppeasutuste teavitustegevused on süsteemsed ja eesmärgistatud.

Eesmärkide saavutamiseks on kavandatud järgmised tegevused:

1. Kutseõppe võimaluste tutvustamine ja populariseerimine

Kutseõppe võimaluste ja erinevate erialade tutvustamisel on prioriteediks vähepopulaarsed erialad, kutsekeskharidusõpe ning töökohapõhine õpe. Potentsiaalsete õpilaste teadlikkuse suurendamiseks kutseõppe võimalustest koondatakse ja levitatakse infot kutseõppe õppimisvõimaluste kohta sihtrühmadele sobivates kanalites, sh erinevates veebikeskkondades ja sotsiaalmeedias, kavandatakse ja viiakse ellu kutseharidust populariseerivad kampaaniad ja üritused (sh üleuroopalise kutseoskuste nädala raames), valmistatakse ette ja levitatakse sihtrühmadele sobivaid infomaterjalid ning meediakajastused. Kajastatakse kutseharidussüsteemi olulisi uudiseid ja sündmusi ning kutseõppe lõpetanud õpilaste edulugusid. Arvestatakse erinevate sihtrühmadega (sh erivajadusega õpilased, vene emakeelega õpilased, uussisserändajad, täiskasvanud õppijad) ning erialade ja õppimisvõimaluste tutvustamisel välditakse sooliste stereotüüpide süvendamist.

Tehakse aktiivset sisulist koostööd õppeasutuste ning tööturu osapoolte esindajatega

(tööandjate esindusorganisatsioonid ja ametiühingud). Toetatakse koolidevahelist parimate praktikate jagamist, tagatakse regulaarne infovahetus ning korraldatakse vajalikke täienduskoolitusi.

2. Kutsemeistrivõistluste korraldamine

Töö ja meisterlikkuse väärtustamiseks, kutseõppe ja edukate kutseõppurite esiletõstmiseks ning erialade tutvustamiseks ja kutseõppe kvaliteedi edendamiseks korraldatakse kutsemeistrivõistlusi. Kutsemeistrivõistluste korraldamine lähtub kutsemeistrivõistluste arengukavast aastateks 2019-2022. Alates 2019. aastast toimuvad kutsemeistrivõistlused uuendatud mudeli alusel, mis hõlmab regionaalseid võistlusi ja nende kajastamist telesarjas ning iga-aastast kutsemeistrivõistluste suurüritust „Noor meister“.

Seoses võistluste formaadi muutmisega väheneb erialade arv. Kutsemeistrivõistlusi korraldatakse erialadel, mille sihtrühm on nooremad kui 25-aastased võistlejad.

Võistluste ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks kaasatakse töömaailma esindajad, sisulise programmi koostamisel pööratakse erilist tähelepanu üldhariduskoolide õpilastele. Parimate seast valitakse Eesti esindajad rahvusvahelistele kutsemeistrivõistlustele *WorldSkills* ja *EuroSkills*.

5) Praktikasuüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses, sh õpetajakoolituse koolipraktika

Eesmärk on anda oluline tõuge kutse- ja kõrghariduses praktikakorralduse kaasajastamiseks, et tulemuslik praktika oleks õppetöö tavapärase osa. See aitab suurendada õpilaste ja üliõpilaste valmisolekut tööjõuturul edukalt toime tulemiseks.

Tulemused:

- Praktikakorraldus õppeasutustes on ühtlustatud, läbipaistev ja vastab praktikakorralduse osapoolte vajadustele;
- Õppur on õpingute lõpuks saanud praktilise õppetöö ja praktika kogemuse töökeskkonnas;
- Õppeasutused, õppurid ja tööandjad väärtustavad praktika vajadust ja toetavad õpiväljundite saavutamist praktiliselt.

Eesmärkide täitmiseks on kavandatud järgmised tegevused:

1. Praktika süsteemse korralduse juurutamine kutse- ja kõrgkoolides, sh praktikajuhendajate koolitused ja praktikaga seotud materjalide väljatöötamine;
2. Praktilise õppe tähtsustamine ühiskonnas;
3. Õpetajakoolituse praktika arendamine;
4. Praktikakorraldusega seotud uuringud;
5. Õppeasutuste koostöö süvendamine tööandjatega sh õpetajatele/õppejõududele stažeerimisvõimaluste pakkumine, innovaatiliste praktikate toetamine;
6. Praktika sõidu- ja majutustoetuste võimaldamine õpilastele ja üliõpilastele.

Meetmes piloteeritavate õpilaste ja üliõpilaste praktika sõidu- ja majutustoetuste edasist vajadust ja mahtu selgitati hindamise käigus 2018. aastal.

Praktikasüsteemi arendamist viiakse ellu Euroopa sotsiaalfondi tegevuste „Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine“ (PRÕM) ja „Tööandjate ja õppeasutuste koostöö toetamine praktikasuüsteemi arendamisel“ toel.

6) Töökohapõhise õppe laiendamine

Töökohapõhine õpe ehk õpipoisiõpe on tasemeõppe õppevorm, kus õppija omandab suure osa õppekava õpiväljunditest ettevõttes ettevõttepoolse juhendaja juhendamisel. Töökohapõhist õpet eristab koolipõhisest õppes eeskätt see, et ettevõtte ja kool teevad tihedat koostööd õppe planeerimisel ja läbiviimisel ning ettevõttel on suurem vastutus õppe läbiviimise ja õppekvaliteedi eest. Õpipoisiõppe eeliseks on see, et reaalses tööprotsessis omandatud teadmised ja oskused vastavad otseselt ettevõtte vajadustele.

Töökohapõhine õppevorm on Eestis seadustatud alates 2007. aastast, kuid ei ole laiemat populaarsust saavutanud. Kuni aastani 2015 õppis töökohapõhises õppes keskmiselt 600 õppurit aastas. 2016. aastal tõusis õppijate arv ligi 1400 õpilaseni, mis on 5% kogu kutseõppes õppijate arvust. Õppurite arv on tõusnud seoses PRÕMi rakendamisega ja arvestades õpipoisiõppe käivitumisega seotud väljakutseid ning Eesti tööturu struktuuri, saab seda pidada heaks näiteks hariduse ning ettevõtjate koostööst. Siiski on mitmeid ja olulisi sektoreid, kelle teadlikkust ja kasutegurit õpipoisiõppe võimaluste pakkumisest tuleb suurendada. Samas on tööturul palju mitteaktiivseid või erialase ettevalmistuseta inimesi. Kvaliteetse töökohapõhise õppe rakendamine ja arendamine aitab kaasa kutseõppe tõhusamale seostamisele ühiskonna, majanduse ja tööturu vajadustega, samuti suurendada erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu, tõsta Eesti tööjõu kvalifikatsioonitaset, vähendada struktuurset tööjõupuudust. Piloteerima peab ka erinevaid töökohapõhise õppe mudeleid, et leida aastaks 2020 just meie ettevõtete ja õppijate soovidega kõige paremini haakuvad vormid õppe läbiviimiseks.

Eesmärk on kujundada hästi toimiv ja jätkusuutlik töökohapõhise õppe süsteem, kaasates sellesse tööandjaid. Noortele ja täiskasvanutele luuakse kvalifikatsiooni omandamiseks paindlikud ja sobivad õppevormid.

Tulemused:

- Töökohapõhise õppe korraldus on ühtlustatud ja läbipaistev ning vastab osapoolte vajadustele;
- On välja töötatud ja piloteeritud töökohapõhise õppe rakendusmudelid erineva suuruse ja valdkonna ettevõtetele;
- Töökohapõhise õppe läbiviimise kaasatud tööandjate arv on suurenenud;
- Vähenenud on madala haridustasemega mitteõppivate (18-24 aastaste) ja eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute osakaal;
- Töökohapõhises õppes õppijate arv on tõusnud ja õppijad on omandanud tööturu vajadustele vastava kvalifikatsiooni.

Eesmärkide täitmiseks on kavandatud järgmised tegevused:

1. **Kvaliteetse töökohapõhise õppe süsteemi arendamisel** kaardistatakse hetkeolukord, arendatakse ja piloteeritakse erinevaid töökohapõhise õppe rakendusmudeleid kutse- ja kõrghariduses, kirjeldatakse rakendamise stsenaariume erineva suuruse ja valdkonna ettevõtetele, töötatakse välja materjale ja koolitatakse ettevõtte- ja koolipoolseid juhendajaid. Töökohapõhist õpet monitooritakse ja analüüsitakse selle kitsaskohti. Arendustegevustesse kaasatakse tööandjaid.
2. **Ettevõtete ja nende ühenduste kaasamine.** Tööandjate keskorganisatsiooni eestvedamisel tutvustatakse laiemalt töökohapõhise õppe võimalusi, eesmärgiga suurendada kvaliteetset töökohapõhist õpet võimaldavate ettevõtete hulka. Tehakse koostööd tööturu osapoolte (tööandjate esindusorganisatsioonid, ametiühingud) ja omavalitsustega. Tähtsustatakse töökohapõhist õpet ühiskonnas ja tunnustatakse parimaid töökohapõhise õppe ettevõtteid.
3. **Täiendavate töökohapõhise õppe õppekohtade loomine.** Täiendavad õppekohad luuakse kutsehariduses riikliku koolitustellimuse alusel, kõrghariduses piloteerimisel täiendavalt lisaks tavapärasele üliõpilaste vastuvõtule, lähtuvalt ettevõtete vajadustest

ja valmisolekust õpipoiste koolitamiseks. Kutseõppeasutustes suurendatakse valmisolekut paindlikuks lähenemiseks, et arvestada ettevõttes töötavate õpipoiste individuaalseid koolitusvajadusi.

Tegevust viiakse ellu ESF tegevuste „Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine (edaspidi PRÕM)“ ja „Tööandjate ja õppeasutuste koostöö toetamine praktikasüsteemi arendamisel“ toel.

7) Keeleõpe edukamaks toimetulekuks tööturul

Tegevused on suunatud mitmekesiste ja paindlike võimaluste loomisele eesti keele omandamiseks eesti keelest erineva ema- või kodukeelega inimestele ja võõrkeelte omandamiseks. Programmi üldisem eesmärk on tõsta Eesti elanike teadlikkust mitmekeelsuse eelistest ja luua võimalused erinevate keelte omandamiseks.

Tööturul edukamaks konkureerimiseks on keelteoskus vaieldamatu eelis. Igal aastal tuleb tööturule suur hulk inimesi, kelle eesti keele oskus ei ole piisaval tasemel, et töötada erialaselt sobival, kuid teatud keeleoskust nõudval ametikohal, õppida soovitud õppeasutuses või lihtsalt tulla igapäevaelus toime ametiasutustega suhtlemisel.

Programmi raames kavandatakse tegevusi, mille täpsem kirjeldus ja mõõdikud tuuakse toetuse andmise tingimustes:

1. Kutsehariduse õpilaste täiendav üld- ja erialase eesti keele (sh formaalne ja mitteformaalne) õpe. Sellega toetatakse kutsekeskhariduse eestikeelsele õpele üleminekut ja parandatakse õppijate eesti keele oskust;
2. Kutseõppeasutuste mitmekultuurilise õppesüsteemi nõustamine. Eesmärk on toetada kutsekooale eestikeelsele õpele üleminekul ning mitmekeelse ja -kultuurilise õpirühma haldamisel (8 nõustajat on koolitatud „Keeleõppe arendamise programmi 2011-2013“ raames);
3. Kõrgharidustaseme õppurite täiendav akadeemilise ja erialase eesti keele õpe. Eesmärk on aidata eesti keeles õppivatel muukeelsetel üliõpilastel arendada akadeemiliseks õppeks vajalikku eesti keele ja erialase eesti keele oskust;
4. Kutse- ja kõrghariduse õppurite täiendav erialase võõrkeele õpe, et parandada lõpetajate konkurentsivõimet, toetada kõrghariduse rahvusvahelistumist ja tudengite mobiilsust;
5. Rahvusvaheliste keeleeksamite sooritamise hüvitamise võimaluse loomine võõrkeele õpetajaks õppivatele üliõpilastele ja töötavatele võõrkeeleõpetajatele. Hüvitatakse inglise, vene, saksa ja prantsuse keele rahvusvaheliste eksamite sooritamise kulud keeleoskustasemetel B2–C1. Tegevus aitab kaasa keeleõppe kvaliteedi tõstmisele, võimaldab õpetajatel kvalifitseeruda rahvusvahelise eksami testijaks ning soosib rahvusvahelistumist;
6. Erinevate haridusasutuste (üld-, kutse- ja kõrghariduse) eesti keele ja võõrkeelte õppe alased koostööprojektid, kus koostöö peab toimuma vähemalt kahe haridusasutuse vahel (samal või erineval haridusastmel). Eesmärk on aidata kaasa keeleõppe kvaliteedi tagamisele erinevatel haridustasemetel ning mitteformaalse keeleõppe rikastamisele. Läbi selle paranevad noorte ja laste eesti ja võõrkeelte kõnelemise ja kirjutamise oskused, mis suurendab nende valmisolekut tööturul edukalt hakkama saada;
7. Kohalike omavalitsuste keeleprojektide toetamine. Projektide sihtrühmaks on ebapiisava keeleoskusega eesti keelest erineva ema- või kodukeelega täiskasvanud ja koolikohustuseast välja jõudnud noored. Tegevuse tulemusena suureneb elanike valmisolek tööturul toimimiseks läbi kultuuriliste ning kultuuridevaheliste pädevuste arendamise ning sotsiaalsete oskuste ja õppija huvidel baseeruva vabaõppe või kogemusõppe lõimimise.

8. Avaliku ja kolmanda sektori organisatsioonide toetamine nende liikmete ja siht- ning sidusrühmade riigikeele omandamisel ja lõimumisel. Hüvitatakse osaliselt avaliku ja kolmanda sektori organisatsioonide poolt algatatud keeleõppe ning lõimitud keele ja teiste võtmepädevuste alaste tegevuste läbiviimist oma liikmetele ning siht- ja sidusrühmadele, sh erivajadustega inimestele (nt vaegkuuljad ja –nägijad). Tegevuste sisuks on nii keelekursused ja -klubid, õpivalmidust suurendavad tegevused kui ka teised samalaadsed regulaarsed, ehk vähemalt 6 kuud kestvad grupipõhised mitteformaalsed õpitegevused. Ühes grupis peab osalema minimaalselt 15 inimest. Toetuse saamise tingimuseks on organisatsiooni omafinantseering ja vajadusel ka täiendav tugi keeleõppijatele, nt paindlik tööaeg jms. Tegevused peavad olema kavandatud ja ellu viidud kaasates kõiki grupi liikmeid õpiprotsessi üle otsustamise ning siht- ja sidusrühmasid eesti keele õppimisel ja lõimumisel. Igal aastal toetatakse keskmiselt 20 projekti.

Tegevusi 1.-4. viiakse ellu ESF tegevuse „Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine“ (edaspidi PRÕM) toetatava tegevuse 8.8. *Täiendav keeleõpe kutse- ja kõrghariduses* raames.

4. Programmi elluviimist toetavad ja võimaldavad poliitikainstrumendid

Meede on seotud teiste EÕS-i programmidega, mis panustavad samuti programmi punktis 3.3. toodud mõõdikute täitmisele või on suunatud EÕS-i strateegiliste meetmete 3.2. (põhi- ja keskkhariduse järgse õppe korraldamine lähtuvalt töömaailma vajadustest), 3.4. (teadlike valikute kujundamiseks info- ja nõustamisteenuste pakkumine) ja 3.5. (töötajate ettevalmistamine majanduse kasvualdkondades) täitmisele: üldharidusprogramm, kutseharidusprogramm, kõrgharidusprogramm, täiskasvanuharidusprogramm. Programmi tegevuse „Praktikasüsteemi arendamine kutse- ja kõrghariduses sh õpetajakoolituse koolipraktika“ elluviimine on seotud üldharidusprogrammiga.

5. Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele

Läbivad teemad	Programmi mõju läbivate eesmärkide saavutamisel
Võrdsed võimalused	Positiivne: programmi tegevused on suunatud kõikidele haridustasemetele ja õppijatele. Eraldi tähelepanu pööratakse sihtgruppidele, kelle keeleoskuse tase vajaks parandamist edukaks konkureerimiseks töajuturul.
Regionaalareng	Positiivne: hariduse ja tööturu seoste täpsem ja süsteemsem hindamine ning selle alusel protsesside juhtimine võimaldab paremini arvestada piirkondlike võimaluste, eripärade ja arengutega nii hariduse valdkonna korraldamisel kui ka ettevõtluskeskkonna kujundamisel.
Infoühiskond	Positiivne: programmi raames luuakse nüüdisaegseid IKT lahendusi, sh digitaalset õppevara ning nähakse ette selle laialdast kasutuselevõttu.
Riigivalitsemise	Positiivne: oodatav mõju ühtsele riigivalitsemisele ning kaasavale ja teadmispõhisele poliitikakujundamisele on positiivne, kuna programmi raames seiratakse ja uuritakse tööturu ja hariduse vahelisi seoseid, samuti luuakse mitmeid koostöövorme ja – mehhanisme, mille eduka rakendamise tulemusena on võimalik riigivalitsemises teha teadlikumaid ja süsteemsemaid otsuseid.
Keskkonnahoid ja kliima	Neutraalne. Kaudset positiivset mõju võib avaldada ressursside suunamine hariduslikele tegevustele majanduste kasvualdkondades, samuti uue õpikäsituse kontseptsiooni

Läbivad teemad	Programmi mõju läbivate eesmärkide saavutamisel
	juurutamine ning ettevõtlikkuse arendamine haridussüsteemis läbivalt.

6. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra, st kooskõlas riigieelarvestrateegia perioodiga, mis tagab kooskõla riigi eelarvestrateegiaga ning riigi rahaliste võimalustega.

Programmi rakendamist juhitakse tegevuste põhiselt ning tegevuste juhtimiskorraldus sätestatakse toetuse andmise tingimustes.

Programmi täitmise kohta antakse aru igal aastal. Aastaaruande projekti koostab Haridus- ja Teadusministeerium koos programmi täiendamise eelnõuga, lõplik aruanne kinnitatakse ning esitatakse Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile hiljemalt 31. maiks.

Programm avalikustatakse HTM-i kodulehel.

Terje Haidak
täiskasvanuhariduse osakonna juhataja